

KOPPÁNY MÁRTON / *Az elbeszéli elbeszélő*

(SZEMJON REZNYIK: A VELIZSI VÉRVÁD; FORDÍTOTTA: SEBES KATALIN)

„1989-ben, amikor az Interart Kiadó úgy döntött, hogy megjelenteti Szemjon Reznyik, az Amerikában élő orosz zsidó író könyvét, valamennyien azt hittük, hogy *csak* egy remek regényt adunk az olvasó kezébe... Mentségünkre legyen mondva: csakugyan nem túl gyakori, hogy ma valaki fergeteges, kacagtató-könnyeztető regényt ír...” (Gereben Ágnes)

Igen, talán éppen erről a könyv hátsó borítóján is kurzívval szedett *csak*-ról szól Szemjon Reznyik regénye. A *csak*-nak ezúttal kettős jelentése van. Jelenti egyrészt – ha ízlésem nem csal (és miért ne csalna?) – azt a nem túl vonzó túlírttságot, amire kár szót vesztegetni. Az egyik olvasó olyan, a másik ilyen, ami nekem túl sok, az másnak esetleg túl kevés. Miért? *Csak*. Stb. Mindenesetre a könyv vérvádló-szereplői kedvtelve tocsognak a részletekben. Minden érv alól ki lehet siklani, a logika nem mérvadó, burjánozzanak a részletek, éljen a mesélő kedv! Vagyis az a *csak* nem is olyan ártatlan, nem is olyan magától értetődő. *Csak* úgy ömlik a szó? Éppen erről van szó. És ezzel át is térhetek a *csak* második jelentésére, arra a jelentésre, amely Reznyik regényének koncepcióját számomra érdekessé teszi.

Reznyik kedélyesen vérben tocsogó elbeszélőjében a meghasonlások, évnvesztések előtti – talán sohasem volt – boldog regényírói békeidőket idéző, definiálhatatlan, definícióra nem szoruló Egyes Szám Harmadik Személyt ismerhetjük fel. A különbség *csak* annyi, hogy ezúttal róla és nem

másról szól a történet. A történet tárgya: maga a naiv elbeszélő, akinek kedélyesen-vérgőzősen bőbeszédű stílusfordulatai a történet szeszélyes kanyarulatait követik, akinek előítéletei a per mindenkor állását igazolják, s aki fölött egy imádott metaelbeszélő, a „drága jótevőnk”, „mindenünk, atyuskánk”, azaz minden oroszok cárja trónol. Az ítéletek változékonyak, esetlegesek, mint egy bírósági tárgyalás kimenetele „nálunk Oroszországban”. *Csak* az előítéletek maradnak érvényben.

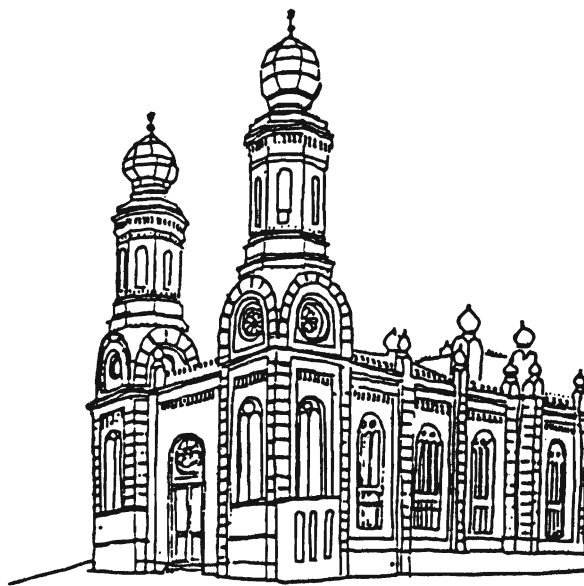
„Túl agyafúrt vagy te, Hájim a Talmuddal és a Tóráddal. Csakhogy Sztrahov vizsgálóbíró még agyafúrta. Szigorú, de igazságos a vizsgálóbíró, egy versztárol is megszagolja a zsidó fondorlatot. Nos hát, mit szóltok majd, ha szemtől szembe álltok a tanúkkal?”

Vérvád-ügyben sokféle *esztétikai* tárgyalás lehetséges. Gondoljunk két példára a közelmúltból. Elek Judit *Tutajosok* című filmje a tisztaeszlári vádlottak oldalára állt, s nem egyszerűen meg-, de egyenesen túlmentette őket, amikor az előítéleteket cáfolhatónak láttatta. Erdély Miklós *Verzió*-ja egészen más utat járt be: a „valóság” kereteit a pszichoanalízis, a pszichoanalízis kereteit pedig – a film emlékeztető záró képsoraiban – a pusztaság létezés valósága feszíti szét.

Reznyik egy harmadik megoldást választott, alattvalóvá tárgyiasította a történet elbeszélőjét. Ő: a nép hangja, ő: az utca embere. Ő: „mi” vagyunk.

És nem tudjuk, mire készülünk.

(INTERART, 1990.)

SZOMBATHELY 1880